

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію Бахмат Наталії Валеріївни «Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

У період глобальних змін освіта стає одним з найважливіших чинників прогресу і вчитель як носій загальнолюдських і суспільних цінностей привертає особливу увагу суспільства. Відповідно актуалізується проблема підготовки вчителів та формування їхніх професійних якостей у вищих навчальних закладах, які здатні до самостійного прийняття рішень і володіють спеціальними вміннями і навичками взаємодії й спілкування. Сучасний вчитель початкової школи має характеризуватися не лише високим рівнем предметних знань, але й ґрунтовними здібностями щодо використання у професійній діяльності інноваційних засобів і форм – готовністю до застосування отриманих знань і вмінь у навчально-виховній, соціально-педагогічній, науково-методичній та організаційно-управлінській діяльності. У той же час сучасна система інформаційної підготовки вчителя початкової школи лише частково спрямована на задоволення його освітніх інформаційних і комунікативних потреб. Саме тому здобувач і досліджувала проблему, яка полягала в необхідності обґрунтування теоретичних і методичних засад педагогічної підготовки вчителів початкової школи як багатоаспектної відкритої динамічної системи, здійснювала пошук методологічних підходів, концептуальних положень, принципів, які сприятимуть педагогічній підготовці вчителів в умовах інформатизації суспільства.

Актуальність обраної теми підтверджується також необхідністю подолання низки суперечностей у підготовці майбутніх учителів початкової школи, зокрема між зростаючими вимогами до якості й ефективності педагогічної підготовки вчителів початкової школи і недостатньою розвиненістю навчально-дослідницької діяльності студентів і науково-

методичної діяльності викладачів ВНЗ з урахуванням можливостей інформаційних технологій (ІТ), зокрема хмарних технологій; широкими можливостями ІТ і недостатнім рівнем їх використання у педагогічній підготовці вчителів початкової школи; тенденцією інформатизації професійної діяльності вчителів початкової школи та низьким рівнем готовності студентів ВНЗ до використання ІТ; необхідністю розвитку навчального середовища в умовах інформатизації й недостатньою розробленістю методик упровадження хмарних технологій у процес підготовки вчителів початкової школи як компонента навчального середовища; соціальним запитом на розвиток креативності вчителів початкової школи й недостатньою розробленістю форм співтворчості викладача й студентів у ВНЗ.

Здобувачем обґрунтовано актуальність, теоретичну й практичну значущість проведеного дослідження через всебічне розкриття ступеня розробленості проблеми та виокремлені суперечності. Позитивним є те, що у процесі викладу основних наукових результатів у тексті дисертації відчувається прагнення Н.В. Бахмат вирішити виявлені суперечності, що є одним з найсуттєвіших показників якості проведеного дослідження.

Глибокий аналіз філософських, психолого-педагогічних досліджень дозволив здобувачеві правильно визначити науковий апарат дослідження. Зокрема, його предмет логічно узгоджується з об'єктом і метою. Коректно сформульовано завдання дослідної роботи. Глибоке знання проблеми, ступеня її розробленості дозволило здобувачеві чітко сформулювати концептуальний апарат свого дослідження, з нових позицій підійти до висвітлення ряду питань, спланувати їхнє розв'язання.

Дисертація має незаперечну наукову новизну, оскільки в ній уперше обґрунтовано теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу; розкрито основні напрями та чинники формування інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу; розроблено модель системи педагогічної підготовки вчителів початкової

школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу.

Структура дисертації продумана, експериментальні матеріали пройшли належну апробацію. Розглянуті наукові положення вірогідні, що забезпечується їх теоретико-методологічною обґрунтованістю; використанням комплексу методів, адекватних меті та завданням дослідження.

Розв'язанню поставлених завдань та обґрунтуванню авторської моделі у дисертації передувала розробка теоретичних засад досліджуваної проблеми. Зокрема, здійснений аналіз сутності основних дефініцій з проблеми дослідження та уточнення понятійно-термінологічного апарату показує, що поняття «інформаційні технології» означає, з одного боку: розроблення, проектування та виробництво комп'ютерів, периферійних пристроїв й елементної бази для них, мережного обладнання і програмного забезпечення, а, з іншого, – їх застосування у системах різного призначення з метою зберігання, перетворення, захисту, опрацювання, передавання й отримання інформації. Хмарні технології – електронні ресурси, що надають користувачам мережі Інтернет доступ до електронних ресурсів та застосування програмного забезпечення в якості on-line сервісів.

Вивчення стану дослідженості теоретичних і методичних засад педагогічної підготовки вчителя початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу у педагогічній, науково-методичній літературі та під час педагогічної практики дозволив з'ясувати, що інтенсивний, динамічний та інноваційний розвиток України стає ймовірним за усвідомлення освітою значимості ІКТ для суб'єктів навчального процесу, їх важливості для формування професійних компетентностей учителів; оновлення засобів, методів та форм навчання з метою якісної підготовки учнів до життєдіяльності в умовах інформатизації. Результати емпіричного аналізу стану дослідження проблеми показали, що нині у професійній діяльності сучасного вчителя початкової школи необхідний пошук нестандартних шляхів розв'язування педагогічних завдань, пов'язаних із навчанням та вихованням

учнів.

У результаті проведеного аналізу педагогічних досліджень встановлено, що застосування хмарних технологій у вищих навчальних закладах передбачає пошук інноваційних підходів з метою: формування здатностей студентів до самостійного визначення та розв'язання педагогічних проблем, моделювання розвивально-творчих ситуацій, визначення індивідуальних траєкторій розвитку учнів – відповідно до їхніх особистісних якостей, пошук інноваційних шляхів переходу від шаблонів і традицій в організації навчально-виховної роботи; розроблення механізмів професійного самовдосконалення тощо.

Аналіз публікацій зарубіжних педагогів показав, що вони також зосереджують свою увагу на вирішенні питань, пов'язаних з якістю шкільної освіти, підготовкою вчителя, здатного до діяльності в умовах стрімкого розвитку високих технологій. Учитель повинен уміти формувати та структурувати навчальне середовище, умови якого мотивуватимуть школярів до розвитку, підштовхуватимуть їх до критичного та творчого мислення. Нарешті, сучасний вчитель зобов'язаний мати технічні навички та вміння, які повинні постійно розвиваються – інформаційно-технологічні навички (ІТ-навички) та інформаційно-технологічні вміння (ІТ-уміння).

Теоретико-методологічну основу побудови концепції дослідження становить особистісно орієнтований науковий підхід щодо професійного розвитку кожного учасника навчально-виховного процесу. Цільовим призначенням авторської моделі є проектування хмаро орієнтованого середовища педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу. Структура запропонованої моделі експериментального навчання містить блоки: концептуально-змістовий, організаційно-технологічний, діагностико-результативний.

Створена Н.В. Бахмат модель експериментального навчання передбачала реалізацію блоку змістових ліній дослідження, результати яких дозволяють

забезпечити доказову базу для об'єктивної перевірки правильності гіпотези, що була висунута в першому розділі. Перша змістова лінія передбачала дослідження впливу на педагогічну підготовку конкурентоздатних учителів початкової школи системної, цілісної і змістової неперервності в інтеграції компонентів, які розкривають загальне, спеціальне, особистісне та дисциплінарне спрямування інтегрованого навчально-методичного комплексу. Друга змістова лінія спрямована на виявлення ефективності системи педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкової школи як фахово спрямованої відкритої системи, сутністю функціонування якої є формування ціннісних освітніх орієнтирів майбутнього вчителя з метою якісного виконання ним професійної діяльності. Третя змістова лінія передбачала діагностику готовності випускника ВНЗ до самостійного навчання та підвищення кваліфікації в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу.

Процесуальне впровадження спроектованої моделі експериментального навчання відбувалося відповідно до визначених здобувачем організаційних і педагогічних умов її реалізації. Контроль і оцінювання ефективності сформованості досліджуваної якості вчителів початкової школи здійснювався на основі визначених критеріїв: ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, інформаційно-технологічного, кожен з яких має свої показники. Відповідно до виокремлених критеріїв та їх показників було визначено чотири рівні компетентності майбутніх учителів початкової школи: початковий, середній, достатній, високий (творчий).

Аналіз результатів дослідження методами математичної статистики підтвердив ефективність функціонування авторської моделі педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу .

У процесі дослідження зроблено висновок, що експериментальна перевірка вказала на ефективність розробленої моделі, за якою навчалися студенти експериментальних груп, оскільки її використання дозволило

підвищити якість педагогічних знань студентів, сформувати навички самостійної роботи та підвищити рівень професійної мотивації.

Вищесказане свідчить, що представлене дисертаційне дослідження є завершеним, а зроблені в ньому узагальнення та висновки – теоретично обґрунтовані. Його зміст узгоджується з основними положеннями, висвітленими у змісті автореферату. Основні результати дисертаційного дослідження в повному обсязі викладені в наукових фахових виданнях. Зокрема, здобувач має 80 наукових праць, серед яких: 2 монографії, 11 навчально-методичних посібників, 3 методичні рекомендації, 1 електронний освітній ресурс, 23 статті у наукових фахових виданнях України, 3 статті у зарубіжних наукових фахових виданнях, 7 статей у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз), 37 тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Підкреслюючи достовірність наукових здобутків дисертантки, доцільно в контексті наукової полеміки висловити такі зауваження та побажання.

1. У параграфі 2.1 представлена загальна методика дослідження проблеми педагогічної підготовки вчителів початкової школи, яка мала би бути в останньому розділі. До того ж в ньому є частково повтори зі вступом.

2. У параграфі 2.2 подано детальний аналіз моделей підготовки вчителів початкової школи, розроблені дослідниками різних вищих педагогічних навчальних закладів. Він у такому обсязі не потрібен, має бути узагальнений аналіз щодо впровадженого у тому чи іншому ВНЗ і його результатів.

3. У параграфі 2.3 як і у 2.2 Ви розглядаєте не педагогічну підготовку, то б то зміст педагогічних дисциплін які викладаються у вищих педагогічних навчальних закладах, а професійну, її структуру, зокрема, в тій чи іншій країні то відповідно треба називати і параграфи.

4. В кінці параграфа 3.2 треба чітко окреслити які ж організаційно-педагогічні умови проектування навчального середовища підготовки конкурентоздатних учителів початкової школи Ви обґрунтували.

5. Параграф 5.1 треба поділити на два: в одному обґрунтувати критерії сформованості педагогічних знань вчителя початкової школи і методики за допомогою яких визначався їх рівень ефективності; в другому проаналізувати результати констатувального експерименту. В окремому параграфі бажано представити аналіз етапів формувального експерименту.

6. Параграфи 5.2 і 5.3 краще об'єднати бо в них проаналізовано ефективність авторської системи підготовки. Бажано щоб був також параграф щодо прогностичних напрямів впровадження авторської системи.

Проте зазначені зауваження не зменшують високу наукову значущість дисертаційного дослідження, яке є концептуальним, цілісним, системним, завершеним, що робить вагомий внесок у розвиток теорії та методики професійної освіти. Отримані автором результати можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх вчителів початкових класів у вищих навчальних закладах, а також у системі підвищення кваліфікації вчителів початкової школи.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження теоретично і методологічно обґрунтовано, має безперечну наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, є завершеним самостійним дослідженням, повністю відповідає вимогам ДАК України до докторських дисертацій, а її автор Бахмат Наталія Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих НАПН України

Л.О. Хомич

